

ГРАДСКА БИБЛИОТЕКА СУБОТИЦА
СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ
ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ У НОВОМ САДУ
НАРОДНА БИБЛИОТЕКА СРБИЈЕ
МАТИЦА СРПСКА
ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК
СРПСКЕ АКАДЕМИЈЕ НАУКА И УМЕТНОСТИ

ЖИВОТ И ДЕЛО АКАДЕМИКА ПАВЛА ИВИЋА

Зборник радова са трећег међународног научног скупа
ЖИВОТ И ДЕЛО АКАДЕМИКА ПАВЛА ИВИЋА
(Српска академија наука и уметности, Београд, Матица српска и
Филозофски факултет, Нови Сад, Градска библиотека, Суботица,
Институт за српски језик Српске академије наука и уметности,
Београд, 17–19. септембар 2001)

Редакција

Томислав Бекић, Бранислав Брборић, Јован Јерковић, Божидар
Ковачек, Александар Младеновић, Мирослав Пантић, Драгољуб
Петровић, Миломир Петровић, Мато Пижурџица, Јудита Планкош,
Слободан Реметић, Никша Стипчевић, Сретен Угричић

Главни уредник
ЈУДИТА ПЛАНКОШ

Суботица — Нови Сад — Београд
2004

СОФИЈА МИЛОРАДОВИЋ (Београд)

ПРИЛОГ ДИЈАЛЕКТОЛОШКИМ ИСТРАЖИВАЊИМА ПАВЛА ИВИЋА У СРПСКОЈ ДИЈАСПОРИ У МАЂАРСКОЈ

Овим се радом пружа увид у најкрупније феномене падежне синтаксе говора Деске (Deszk) и Батање (Battonya). Такође, скреће се пажња и на одступања од стања нормалног у банатским говорима на српској страни.

У пребогатој библиографији проф. Павла Ивића наићи ћемо и на четири наслова која говоре о његовој заинтересованости за дијалектолошка истраживања српских говора у дијаспори у Мађарској. О резултатима таквих професорових истраживања, када је реч о говорима околине Будимпеште, сведоче радови *О српском говору у селу Ловри* (Ивић 1966) и *О косовско-ресавском говору Чобанца близу Сентандреје* (Ивић 1997). Потом, у Задужбини из месеца септембра 1994. године (Ивић 1994) постоји професоров текст о штокавским говорима у Мађарској,¹ а те исте године он објављује у Јужнословенском филологу (Ивић 1994^a) резултате свога давнашњег истраживања говора батањских Срба. Наиме, истраживање говора батањских Срба, до тада потпуно непознатог лингвистичкој науци, обавио је проф. Ивић још 1962. године, боравећи на једномесечној дијалектолошкој екскурзији по Мађарској (у организацији Мађарске академије наука).

У позну јесен 1994. године испитивала сам, под покровитељством Славистичке катедре Универзитета Lorand Eötvös у Будимпешти, говор Срба у мађарским селима Деска (Deszk) и Батања (Battonya). И као што се да закључити из претходно поменутих чињеница, нешто више од тридесет година прошло је између боравка проф. Ивића и мог боравка у Батањи. У међувремену је проф. Предраг Степановић из Будимпеште испитивао говоре Деске и Батање у склопу својих обимнијих теренских истраживања говора Срба и Хрвата у Мађарској,

¹ Овај је текст истоветан са текстом *Штокавски говор*, објављеним у Српским народним новинама (Будимпешта), 4/44 (3. новембра 1994), 7.

да би потом 1986. године у Будимпешти била објављена његова докторска дисертација на мађарском језику, а 1994. године и преведена на српски језик (Степановић 1994).

I

Деска се налази у мађарском делу Баната, као и насеља Сириг и Сентиван, а Чанад и Батања леже источно од Тисе и северно од Мориша — у мађарском делу Поморишја. При томе, Батања је уз саму румунску границу и то је најисточније насеље у Мађарској, у коме живе (и) Срби. У књизи П. Степановића пише: „Према најранијим подацима из времена после турске окупације, у Батањи је већ почетком XVIII века постојала православна парохија, мада је данашња српска црква изграђена тек 1789–94. Што се, пак, дешчанских Срба тиче, документи показују да су темишварске власти 1746. овамо населиле српске граничаре. То значи да су у своје данашње боравиште доспели из јужнијих крајева Баната“ (Степановић 1994:116–117).

Удео српског становништва у ова два насеља данас је готово занемарљив; процентуално, Срба је мање од 10%. Деска има око 3.000 становника, од тога 173 српске националности у 84 дома, док у Батањи од око 7400 мештана има само 600 Срба (почетком XX века било их је око 2.600).

Током протеклих година број Срба у испитиваним селима се смањивао (у Батањи и због неповољног географског положаја места), број мешовитих бракова је растао, а неминовни динамични друштвени и привредни развитак села изнео је у први план и у мањинским насељима мађарски као заједнички језик општења. Говор дешчанских и батањских Срба данас има много особина које се објашњавају интерференцијом с мађарским и румунским језиком. У времену које је протекло од истраживања проф. Ивића и проф. Степановића говор Дешчана и Батањаца доживљавао је промене на свим језичким нивоима, па сам пре свега због појединости у мојој грађи, друкчијих од оних из времена теренских истраживања двојице мојих цењених претходника, објавила своје налазе у радовима *О говору Деске* (Ракић 1998) и *Извештај о дијалектолошком истраживању говора Батање* (Ракић 1997). Највеће промене у односу на резултате истраживања проф. Ивића и проф. Степановића видљиве су у области прозодије.

II

Рад на терену омогућио ми је да, између осталог, прикупим и низ занимљивих података о синтаксичким особинама говора Деске и Батање. Дакако да се у говору ових двају села осећа утицај мађарске синтак-

се, а да се при томе у Батањи, где је контакт с Румунима изузетно јак, осећа и знатнији утицај румунске синтаксе. Најважније црте синтаксе уопште, самим тим и синтаксе падежа, видљиве су из излагања проф. Ивића и проф. Степановића. Међутим, ови радови нису искључили потребу употпуњавања у њима представљеног материјала. Проф. Ивић је у Батањи боравио „две половине дана“, а у књизи проф. Степановића налазимо забелешку: „За време које сам имао на располагању није било могуће обавити темељитије сакупљање грађе у свакој насеобини где се говори штокавским наречјем...“ (Степановић 1994:7). Стога је разумљиво да је грађа коју сам 1994. године сабрала о говорима Деске и Батање обимнија и да у њој има и нових појединости, свакако и оних синтаксичких. Наравно, не сматрам да ће ова сведена презентација пружити потпуни увид у феномене падежне синтаксе говора Деске и Батање, али сматрам да ће помоћи у јаснијем оцртавању физиономије ове синтаксичке целине у оба говора. Било би од нарочитог значаја да се у будућности што детаљније прикаже репертоар проблематике падежне синтаксе у говору Батање, а због веома нарочитог положаја овог места.

Из нових додатних података може проистећи још прецизније познавање синтаксе ових говора, што је изузетно важно када је реч о говорима у дијаспори, чије проучавање помаже расветљавању појединости из српске и општесловенске историјске дијалектологије. Такође, утврђивање карактеристика које дефинишу синтаксу падежа ових српских говора пружа могућност за исцрпније опсервације и повлачење паралела са одговарајућом ситуацијом у банатским говорима шумадијско-војвођанског дијалекта, јер се говор дешчанских Срба и говор поморишких Срба у Батањи (иако Батања географски није део Баната) уклапају у дијалекатску слику североисточног крила банатских српских говора, тј. у кииндски говорни тип,² и припадају му по свим суштинским цртама.

III

Овом приликом осврнућу се само на најкрупније уочене феномене падежне синтаксе у говору Деске и Батање.

1) У мојој теренској грађи многобројни су примери³ који могу послужити као потврда једне значајне одлике банатских говора — губље-

² Према подели проф. Ивића (Ивић 1985:78), у оквиру банатских говора шумадијско-војвођанског дијалекта постоје два основна говорна типа — тамишки и кииндски.

³ Руковођена практичним разлозима економисања ограниченим простором, морала сам редуковати егземплификацију, нарочито код обилно документованих појава. Код навођења примера, на првом месту биће давани они који су из Деске, а на другом — они који су из Батање.

ња дистинкције између падежа места и падежа правца, прецизније, као потврда употребе (а) акузатива у локативној функцији, јер је број примера у којима је дошло до замене (б) инструментала акузативом у месним конструкцијама невелик.

а) — *Њздо заповѣст ђвде у Мађарску*,⁴ и у *Југослâвију* тако било, кад сам био у *Румунију*, у *Сегѣдин* да радимо, сѹтра је ваѣар у *Сегѣдин*, у *Деску* што су биле зѣмље, ѡмали смо ѡвек тамбураѣа у *сѣло*, кѡ ће бити у *град*, кѹпим сâд у *ѡслâстичâрницу*, у *цркву* се рѣзо кѡлâч, у *зâдругу* је радио, у *чѣрак* ѡма свећа, у *јѣдну хâљину* сам ѡтишла,⁵ сâд у *школу* ништа се тѡ не ради, свѣ смо бѣли у *јѣдно оделѣње*, било је у *нѡвине*, брâт ми је у *војску*, дрѣжим јâ тѡ у *рѣд*; кад је ѡн био *на фрѡнѣи*, свѣ биле *на јѣдно мѣстѡ* *на ѡрѣло*, *на дѡбро* су мѣстѡ, српски бѣз је *на ѡрѣстѡ*, а *на ѡд-рањ* је писало, радим *на ѡиву*, и свâк ѡма звѡнце *на ѡанѡљѡку*, ѡн ће ме донѣти *на кола*, било кѡ *на ваѣар*;

— тѹ смо се раѣтали у *Румунију*, тѹ у *Баѣѡању* здравѡ смо бѣли бѣсни, у *Арад* сам био, у *јѣдну колибачу* смо спâвали, бѹнар смо ѡмали у *âвѡију*, ѡна у *болницу* ради, тѡ смо прѣжили у *ѡећ*, у *зâбавиѣиѣ* здравѡ је био дѡбар, кад сам био у *зâдругу*, трѣ године сам био у *раѡи*, ѡнда јѡш је био у *дѡбру снагу*, уживѡ у *кѡње*; бѣла *на салаѣ*, *на салаѣ* су стâновâли, да ѡстанем *на ѡѣгово мѣстѡ*, *на стѡâницу* не знам јâ кâко је, *на ѡѡшак* бѣла дрѹга кафâна, гѡре *на зâѡећак* стѡји лѡнац;

б) — цѣле зѡме сам тâмо за *ѡѣћ*, за *ѡѣћ* сам био, а тâмо за дрѹги *стѡд* *јѣдан* сѣдили су пѣт Мађара;

— тâмо *ѡод вâрѣшку кѹћу*.

2) Број примера у којима имамо (а) факултативно чување локатива наместо његове замене акузативом није занемарљив, а у случају (б) очувања инструменталних форми у месним конструкцијама тај број је јѡш знатнији.

а) — ѡмам другâрицу у *Сегѣдину*, настâнили се у *Сегѣдину*, јâ сам ѡвде у *Дѣсци* био мѡмак, нâјвѣћи врѣх у *Дѣсци*, у *Бѣдграду* су изѹчили, а у *Грабовцу* мâнастир, ѡнда нас је било у *школи* стѡ ѡака, ѡма мâпа у *ѡѡиѣини*, свѣ су се венчали у *цркви*, радила са ѡцем у *мѣсари*, у *јѣдној сѡби* смо бѣли, јâ би се снашла бѡље у *живѡѡу*, да живѡи у *лейѡѡи*, у *ѡуѡу* кâже Рѹс, тѡ је било ѡнда у *мѡди*; пѡгино *на фрѡнѡиу*, и бѣли *на грѡбљу*, мâ-

⁴ У примерима цитираним у раду изостављане су дијакритичке ознаке којима се прецизирају изговорне нијансе појединих вокала и консонаната ради растерећења и лакше читљивости текста.

⁵ Под сугестијом проф. Ивића, приликом сређивања упитника за Српски дијалектолошки атлас, донетих из Мађарске, усвојила сам следеће ознаке: ^ за полудуги силазни акценат и ˇ за полудуги узлазни акценат.

ја, смо дђбили *зјама*; да дајемо и *мѐсо* и *млѐко*, за тѹ чђрбу се прѐвило *ушишике*, се јѐло *сђс* од рѐна.

Исти се однос задржава и у конструкцијама с глаголом *имаши*:

— тако да сам *имала рѐкије*, *имѐмо ми жийѐа*, кђји су *имали зѐмље*, и *кромийѐра* и *јасуѐа* и *шаргарѐје* *имам*, *имали смо ѱвѐк гѐсѐка*, *имали смо ѱваца* и *свиѐа*, *имаш нѐваца*; што је *имѐ нашиѐране нѐвце*, ако *имаш ѱѐре*, *имѐмо ми жийѐо*, *имали смо и слѐге*;

— *зѐмље* смо *имали* око *сѐлаша*, *вѐлели* да *има шѐала*, *сѐн* и *свиѐа* *има*, *имали смо* и *гѐсѐка*, да *има ѱвече свѐйлости*; *имамо ѱвас* и *јѐчам*, *лѐје кафѐне* смо *имали*.

7) Говори Деске и Батаѐе познају и употребу генитива и употребу акузатива, у подједнакој мери уобичајене, у примерима кђји садрже негацију:

— *јѐ нѐмам дѐце*, *ми нѐмамо кафѐ*, *није Срѐбин ко кѐрне слѐве* *нѐма*, да *нисмо ни ђгрева* *имали*, *нѐнеш дђбити мѐстиѐа*; *нису имали срѐћу*, *јѐ нисам имо ни чѐкишире*, *нѐ мож кѐпити куѐу*, *јѐш није ни виѐдио дѐвојку*;

— тако да *ђна нѐма зѐмље*, *ми нѐмамо кафѐ*, *нисмо имали нѐваца*, *нисмо дђбили нѐваца*; *таке кђње* и *така кђла* *нису имали ниѐди*, *нисам имала ни ѱрошњу* ни *свѐдбу*, *нишиѐа* *нисмо имали*, да *живу дѐшу* не виѐдиш.

8) У примерима из оба испитивана пункта, кђји садрже бројеве веѐе од четири или прилошки квантификатор, именица може бити и у облику генитива множине (чување старог стаѐа), али веома често, у Батаѐи и знатно чешѐе него у Десци, у номинативу множине или у генитиву јѐднине (при чему треба имати у виду могуѐи синкретизам ова два члана парадигме):

— *сѐдам гђдина*, *имам стѐ лиѐтри виѐна*, *стѐ пѐт комѐди тѐђца*, *имам пѐно шѐйѐа*; и *тѐ виѐше врѐсте*, *тамо јѐш није бѐло ни толико игѐѐнке*, *имам три рѐда вѐѐе*; *осѐмнајст лѐнца зѐмље*, *имали смо шездѐст лѐнца зѐмље*;

— *јѐш дѐсет гђдина* је трѐбало да *раѐим*, *ђнда смо имали хиѐладу кђкошѐка*, па је *бѐло пѐно ђви ѱѐсни јѐла*; *јѐдно сѐдам-ђсам жѐне*, *има дѐсет жѐнске*, *нас чѐтир-пѐт дѐвојке*, од *три* и од *пѐт гђдине*, на *дѐвет гђдине* после *ћѐрке*, *ђсам дѐске* *дђно*, *пѐт-шѐст кђйче*, *имали смо кђмишије* *пѐно*, *пѐно вѐѐе* и *пѐно ѱѐлиѐе* смо *имали*; *нѐ знам кђлко рѐда*, *ѐсто тѐлко* и *мѐмка*, *сѐдам дѐгмѐѐа*.

У батаѐском се говору може чути и понеки пример употребе акузатива множине у конструкцијама с прилошким квантификатором: *пѐно ѱѐлиѐе* смо *имали*, *пѐно Маѐѐре*, *пѐно јѐстиѐце*.

9) У локативном значењу се у испитиваним говорима среће форма датива од именице *кућа*: *сам био кући њу годину* (Д), *она је била кући* (Б), поред уобичајеног *код куће смо имали сшоку*.

Прилошка одредба *код куће*, чије је примарно значење месно, користи се и у значењу правца, те се предлошко-падежна конструкција *код* + генитив јавља као конкурентна форма дативу правца кретања: *ни-сам смео да одем код њине куће* (Д), *она је ишла њако код куће* (Б), поред уобичајеног *кад смо дошли кући*.

Напоредна употреба обају облика и уз глаголе мировања и уз глаголе кретања, пометња у употреби слободног облика ове именичке лексеме и њеног облика везаног предлогом *код*, доводи се у везу са процесом слабљења опозиције место — правац.

10) У вези с глаголском рекцијом помињем само најупадљивија одступања у односу на стандардни српски језик. На пример, после глагола *казати* и *смејати* се м. датива стоји конструкција *на* + акузатив: *ја кажем на Јојкику*, *ја кажем на мџ колџу*, па каже *на једног другог* *нуз њџа* (мађ. *azt mondja rām*); *најрадије би се смејо на њџа* (мађ. *nevetni valamin*). Сви забележени примери овог типа су, можда стицајем околности, из Деске. Потом, обичнија је предлошко-падежна конструкција *за* + акузатив уз глаголе *сћарати* се, *знаћи*, *слушати* м. локативне конструкције с предлогом *о*: *за цркву се сћарам* (Д), а *ја за кућу ништа још не знам* (Д), *јесте слүшали за њџа* (Б). У дијалекатском материјалу из Батање нашао се и изван број примера у којима имамо употребу предлога *из* м. предлога *од* у генитивним конструкцијама: *из мировине живе ђбадвоје*, *из ђва дџејџа* *неће бити ништа*, да се даје *из жүйџа*, *из кујруза*. Постоји могућност да је до замене ових двају предлога дошло под утицајем румунског предлога *de*, који значи и „из“ и „од“.

Може се претпоставити да су под мађарским утицајем настали појединачни примери пореклом из Деске: *ја се не сћидим с ђйџим* (мађ. *szégyenkezni + Instr.*) м. *не сћидим се шџога*, у *бал играмо* (мађ. *bálban*) м. *на балу играмо*.

IV

Резултати који су проистекли из теренске грађе прикупљене на територији Деске и Батање, а тичу се синтаксе падежа, сведоче о томе да се говори оба насеља о којима је овде реч не разликују у знатнијој мери.

Нешто више потврда за употребу акузатива м. локатива у месним конструкцијама има из батањског говора. У вези с тим је и унеколико чешћа хиперкорективна употреба локатива м. акузатива у говору Деске. Карактеристично је за Батању и изразитије нарушавање стандард-

ног језичког обрасца када је реч о падежном облику именице са партизивним значењем уз бројеве веће од четири и уз прилошке квантификације. Да прецизирам. Фреквенција потврда за генитив множине изузетно је велика у говору Деске када је реч о конструкцијама с бројевима већим од четири, док је број примера са генитивом множине и оних са номинативом множине/генитивом једине готово изједначен када су у питању конструкције у којима се квантификатор користи као непосредни лексички показатељ категорије броја. У говору Батање, пак, употреба генитива множине је и уз бројеве веће од четири и уз прилошке квантификаторе у знатнијој мери поремећена.

Управо изразита периферност, (већ експлицирани) нарочити географски положај овог насеља уз саму румунску границу може послужити као образложење претходних двеју констатација: отуђивање од матерњег језика и његова разградња под непосредним и јаким утицајем чак два несловенска језика (мађарског и румунског). Феномен уопштавања акузативних конструкција уместо локативних и инструменталних, као и феномен нарушавања система бројних конструкција у банатским говорима проф. Ивић објашњава интерференцијом с румунским језиком.⁹ Стање у Батањи само је још једна потврда наведеног гледишта проф. Ивића.

Уочена ширина употребе партизивног генитива (и уз глагол *имаши*) није била очекивана у батањском говору. То посебно изненађује ако се има у виду ситуација у дешчанском говору, где се познати семантичко-синтаксички паралелизам у употреби генитива и акузатива решава на следећи начин: чак 30% од укупног броја забележених примера са адвербалним партизивним синтагмама чине примери са акузативом.¹⁰

V

Говори ових двају наших насеља у дијаспори, једног у мађарском делу Баната и другог у Поморишју, уклапају се по свим суштинским цртама падежне синтаксе у кикиндски говорни тип банатске групе говора. Закључак о изврсном уклапању, пре свега, фонетских, морфолошких и, чак, лексичких црта батањског говора „у општи пејзаж банатских говора шумадијско-војвођанског дијалекта“ наметнуо се проф. Ивићу (Ивић 1994^a:46). Наглашавајући значај таквог уклапања, професор је написао: „То је утолико значајније што већ два века нема правог

⁹ О томе се може прочитати у раду Ивић 1949–1950:153 и у монографији о банатским говорима (Ивић, Бошњаковић, Драгин 1997:305, 311).

¹⁰ Уп. о ширини употребе партизивног генитива у банатским говорима Ивић, Бошњаковић, Драгин 1997:310.

географског континуитета међу српским говорима на крајњем североистоку. Очигледно је континуирани дијалекатски блок био формиран већ до XVIII века“ (Ивић 1994^a:48).

Наведене одлике говора Деске и Батање: губљење дистинкције између падежа места и падежа правца, употреба предлога *c(a)* и у инструменталу оруђа, могућност употребе номинатива уз егзистенцијалне глаголе у безличним облицима (*има, било*), доста добра заступљеност партизивног генитива, засведоченост у подједнакој мери и словенског генитива и акузатива уз негацију, као и у знатној мери поремећена употреба генитива множине уз бројеве веће од четири или уз прилошки квантификатор — одлике су и банатских говора шумадијско-војвођанског дијалекта.¹¹ Међутим, мора се обратити пажња на два озбиљнија одступања од стања нормалног у банатским говорима на српској страни.

Прво. Уочљив је један периферијски архаизам, одн. „недоследно остварење једне банатске иновације“ у говорима оба испитивана насеља: примери с локативом у месним конструкцијама знатно су чешћи но што је то случај у банатским говорима на српској страни, где је засведочено знатније уопштавање вијативних конструкција на рачун локативних. На основу бројне размере може се закључити да у дешчанском и батањском говору примери са акузативом и примери са локативом стоје у односу 2 : 1.¹² Примери са локативом у банатским говорима, пре свега у онима из српског Потисја, третирају се у монографији о банатским говорима као „реликти старијег стања“ (Ивић, Бошњаковић, Драгин 1997:303). У том смислу посматрано, изгледа логично поменуто стање у говорима Деске и Батање, специфичност проузрокована њиховим периферним положајем.

Изузетно су малобројни примери у мојој грађи са употребом акузативних облика за инструменталне функције. У поменутој монографији наилазимо на податак да „акузатив изразито преовлађује“, али да „ни инструментал није редак“ и да је његов удео „свакако већи од удела локатива“ у изнесеној грађи (Ивић, Бошњаковић, Драгин 1997:307). Уколико се има у виду цитирана констатација, објашњив постаје изразито слаб интензитет ове синтаксичке појаве на испитиваној територији, при томе и „подржан“ вишевековном изолованомшћу истраживаних говора од говора матице.

Друго. Употреба предлога *c* у инструменталу оруђа заједничка је особина говора у српском и мађарском делу Баната, али је ова особина

¹¹ Детаљније о свему овоме в. Ивић, Бошњаковић, Драгин 1997:309–312.

¹² Не може се рећи да локатив долази само када су у питању топоними, називи установа, устаљене синтагме, премда су овакви примери бројни.

у тим говорима остварена у различитој мери. Наиме, на територији банатских говора на српској страни раширена је, али не и уопштена, употреба овог предлога уз инструментал оруђа и веома се често може чути беспредлошки инструментал ове значењске категорије (Ивић, Бошњаковић, Драгин 1997:343), док је у говорима двају испитиваних насеља готово уопштен социјативни предлог уз инструментал оруђа. Оваква ситуација у говорима Деске и Батање, тенденција знатнијег ширења поља употребе конструкција са предлогом *с*, последица је периферног положаја ових говора и непосредног страног утицаја на њих (Ивић М. 1954:228).

На крају треба поменути једну синтаксичку особину батањског говора, незабележену у дешчанском говору, можда сасвим случајно, а до сада непознату и банатским говорима са српске стране. Реч је о употреби беспредлошког инструментала у социјативним конструкцијама. У говорима Баната „без предлога је често псеудосоцијатив“ и у већ помињаној монографији нарочито се наглашава да је у питању предмет, не живо биће, који је у вези с неким другим предметом или бићем (Ивић, Бошњаковић, Драгин 1997:345). Може се рећи да су екстремно периферни географски положај Батање и, самим тим, екстремно периферни лингвистички статус овог говора учинили да у овом случају он оде корак даље (или, можда, боље рећи — да заостане један корак) у односу на банатске говоре шумадијско-војвођанског дијалекта.

ЦИТИРАНА ЛИТЕРАТУРА

- Биговић-Глушица 2000:** Рајка Биговић-Глушица, *Морфолошко изједначавање инструментала и социјатива код црногорских приповједача 19. вијека*, Српски језик V/1–2, Београд, 481–487.
- Ивић 1949–1950:** Павле Ивић, *О говорима Баната*, Јужнословенски филолог XVIII, књ. 1–4, Београд, 141–156.
- Ivić 1966:** Pavle Ivić, *O srpskom govoru u selu Lovri*, Studia Slavica Academiae Scientiarum Hungaricae XII, Budapest, 191–201.
- Ивић 1985:** Павле Ивић, *Дијалектологија српскохрватског језика. Увод и штокавско наречје*, Нови Сад (друго издање).
- Ивић 1994:** Павле Ивић, *Штокавски говори у Мађарској*, Задужбина, 27 (септембар 1994), Београд, 12.
- Ивић 1994^а:** Павле Ивић, *О српском говору у Бајанању*, Јужнословенски филолог L, Београд, 33–49.
- Ивић 1997:** Павле Ивић, *О косовско-ресавском говору Чобанца близу Сентандреје*, Сентандрејски зборник 3, Београд (САНУ), 225–237.
- Ивић, Бошњаковић, Драгин 1997:** Павле Ивић, Жарко Бошњаковић и Гордана Драгин, *Банатски говори шумадијско-војвођанског дијалекта (друга књига: морфологија, синтакса, закључци, шекслови)*, Српски дијалектолошки зборник XLIII, Београд.

- Ивић М. 1954:** Милка Ивић, *Значења српскохрватског инструментјала и њихов развој*, Београд.
- Пецо 1957:** Асим Пецо, *Социјатив без њредлога с*, Наш језик VIII/5–6, Београд, 175–183.
- Пешикан 1965:** Митар Пешикан, *Староцрногорски средњокаџунски и љешански говори*, Српски дијалектолошки зборник XV, Београд.
- Rakić 1997:** Sofija Rakić, *Izveštaj o dijalektološkom istraživanju govora Batanje*, *Studia Slavica Hungaricae* 42, Budapest, 89–98.
- Rakić 1998:** Sofija Rakić, *O govoru Deske*, *Studia Slavica Hungaricae* 43, Budapest, 23–38.
- Степановић 1994:** Предраг Степановић, *Говори Срба и Хрватја у Мађарској*, Горњи Милановац, Београд, Нови Сад.

Софија Милорадович (Белград)

К ВОПРОСУ О ДИАЛЕКТОЛОГИЧЕСКИХ ИССЛЕДОВАНИЯХ
ПАВЛЕ ИВИЧА В СЕРБСКОЙ ДИАСПОРЕ В ВЕНГРИИ

Резюме

Исследование говора сербов из деревень Деска и Батаня дает возможность ознакомиться с самыми крупными феноменами их падежного синтаксиса, какими являются: утрата дистрикций между падежом места и падежом направления, обобщение предлога *с(а)* и в творительном орудийном, возможность употребления номинатива при глаголах бытия в безличных формах, довольно хорошо представлен родительный партитивный и родительный при отрицании, в значительной степени нарушено употребление родительного множественного числа при числительных, следующих за числительным *четыре*, а также при наречных квантификаторах. В говоре этих двух деревень чувствуется влияние венгерского синтаксиса, а в Батане, где контакты сербского населения с румынами интенсивны, чувствуется также заметное влияние румынского синтаксиса.

Собранный материал свидетельствует о том, что говоры Дески и Батани не отличаются в значительной степени друг от друга в сфере синтаксиса падежей.

Говоры двух названных сербских населенных пунктов в диаспоре по всем существенным чертам падежного синтаксиса соответствуют кикиндскому языковому типу банатской группы говоров. Однако, в работе обращается внимание и на отступления от состояния, характерного для банатских говоров Сербии, в которых засвидетельствовано частое употребление аккумулятивных конструкций за счет локативных, а употребление социативного предлога при творительном орудия не обобщено, а только распространено. Приводятся также некоторые примеры употребления беспредложного творительного в социативных конструкциях в д. Батаня. Все упомянутые отступления являются последствием периферийного положения исследованных говоров и непосредственного иностранного влияния на них.